

Цєпа О.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

АВТОРСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «МАЛОРОСІЙСТВО» (НА МАТЕРІАЛІ ОДНОЙМЕННОГО ЕСЕЮ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА)

Есе «Малоросійство» (1959) Євгена Маланюка можна беззаперечно назвати самобутнім явищем у сфері суспільних і гуманітарних наук. У процесі обґрунтування поняття «малоросійство» автор, не обмежуючись лише українським світом, представив цілісну картину аксіологічних аспектів національної екзистенції. У непростих реаліях сьогодення знову актуалізується потреба критичного переосмислення основоположних засновків і висновків есеїстики науковця-емігранта. Маланюкова прозрілива глибина в осягненні осмислюваного забезпечила фаховий інтерес як до тексту «Малоросійство», так і до есеїстики митця загалом (О. Баган [1], О. Гольник [2], С. Грабовський [3], П. Іванишин [4], Г. Клочек [5], Л. Куценко [6] та ін.).

Зважаючи на складність і неоднозначність, а подекуди й суперечливість матеріалу «Малоросійства», не забуваючи про унікальність самої постаті Маланюка, переконані в доцільності застосування до згаданого есею актуальної у філологічній науці проблеми автора, зокрема концепції так званого «інтегрованого підходу», що передбачає системне обґрунтування закодованих у написаному аспектів внутрішнього досвіду митця та його бачення довколишнього (див. розлогіше: [8, с. 67–78]).

Окреслюючи *«пересічний тип імперської людини»* (історичну закономірність багатонаціональних держав і національно-упорядкованих імперій), Маланюк говорить про винятковість *«імперського типу «росіянина»*», котрий так і *«не постав»*, бо був *«брутальний, масово-механічний виріб, виконуваний терористично-поліційною машиною тотально-централізованої держави»*, що

перманентно ігнорувала будь-які прояви *«особовості»*, зродивши зрештою *«малороса, малополяка, малогрузина і навіть малосибіряка»* [7, с. 230].

Есеїст упевнений, що головна причина масового і традиційного так званого *«малоросійського виробництва»* – системні, цілеспрямовані, науково обґрунтовані методи і способи, *«розроблювані протягом не одного століття» «на Москві»* [7, с. 231]. Зосереджуючись на осмисленні *«малороса»* – *«типу національно-дефективного, скаліченого психічно, духово, а – в наслідках, часом – і расово»* [7, с. 231], митець-емігрант розвінчує фатально закорінене переконання про нього як про *«неосвіченого, примітивного, недорозвиненого українця без національної свідомості»* [7, с. 231]. Маланюк переконує, що малоросійство – це *«хвороба» «не лише півінтелігентська, але – й передовсім – інтелігентська»*, тобто її носіями є ті, хто мав би *«виконувати роль мозкового центру нації»* [7, с. 232].

Через постаті, знакові для духовної сфери українського суспільства, *«імператор залізних строг»* розкриває специфічні історичні модифікації малоросійства: *«...оббріхуванням, оплюгавлюванням, оганьблюванням»* [7, с. 239] Мазепи наші вороги з фанатичною настирливістю викоринювали не лише сам образ гетьмана (удавшись аж до диявольської анафемі!), але й будь-які прояви так званого *«мазепинства»* – *«чинної свідомості Нації та інстинктивно зв'язаної з тією свідомістю політичної і мілітарної волі Нацією бути...»* [7, с. 239]; канонізований *«русській писатель»* Микола Гоголь *«дав неперевершений досі матеріал для студій над розкладом національної психіки і переходом її в стан малоросійського гниття»* [7, с. 242]; у політиці діячів Центральної Ради очевидними є головні атрибути малоросійства – *«брак найелементарнішого національного інстинкту»*, *«параліч політичної волі»* [7, с. 234] тощо.

У контексті роздумів про природу малоросійства постать і творчість Тараса Шевченка сприймаються, говорячи словами Євгена Маланюка, *«еквівалентом нашої окраденості»* [7, с. 246]. На думку автора есею, Шевченко не лише з гнівним обуренням і презирством сам викривав малоросів XIX століття, але й *«поставив діагноз і сформулював національне каліцтво»*, що йому вже згодом інший

духовний велетень – Іван Франко – дав *«максимально згущений і, фактично, властивий вираз в «На ріках вавилонських»: І хоч душу манить часом волі приваб, / Але кров моя – раб! / Але мозок мій – раб»* [7, с. 243].

Критичне осмислення вищезгаданих постатей і фактів, розуміння як *«найважливішого відділу лабораторії малоросіанства»* радянської історіографії з її масштабними фальсифікаціями та систематичним *«впорскуванням комплексу меншовартості»* [7, с. 236], висміюванням, вульгаризуванням, примітивізацією національних святинь, – усе це стало вагомим підґрунтям для авторського філософського висування про вплив малоросійства на аксіологічні складові людської психіки: умовні рефлекси національного інстинкту *«пригасають і слабнуть, часом аж до повного їх зникну»*; природжений розум або *«редукується» «до розмірів «музицької арифметики»*», або *«наркотизується» «різними міфами»* [7, с. 235]; історична пам'ять *«затмарюється», «ослаблюється»* і – *«з часом зникає»* [7, с. 235–236].

«Руїна» [7, с. 241] прорадянського українського суспільства, на думку Євгена Маланюка, дієво сприяла різноаспектним виявам потворного малоросійства. Митець закликав сучасників-земляків позбутись *«злочинної наївності»* [7, с. 241] недооцінювати цей факт або пояснювати його історичною закономірністю. Визнаючи неефективність традиційного *«спростаченого «просвітянства»*», автор пропонує найбільш ефективний і всеохопний метод – *«напружене творення Духової Суверенності»* [7, с. 241].

Маланюк переконує, що вже сам факт *«усвідомлення» «комплексу малоросійства»* [7, с. 242] стане найпершим дієвим кроком на шляху до необхідних якісних змін у національному інстинкті, для якого першочерговим має бути *«поступовання»* і *«ділання»* [7, с. 241], у національному інтелекті, що повинен ґрунтуватися на знанні, котре *«не має носити характеру абстрактного, а мусить бути направлене, остаточно, на одержання знаття...»* [7, с. 242] тощо. Хоч і зробити це непросто, зважаючи на природу малоросійства: очевидними є складність, заплутаність, мінливість, замаскованість (*«гопако-шароварництвом», «лжепатріотичною віриографією», «етнографічною патріоткою»*) [7, с. 244] самого комплексу.

Цікавими в контексті проблеми автора є і довірливі зізнання-поради Маланюка щодо мови, стилю викладу есею, джерел ілюстрування власних міркувань. Подібна манера залучення реципієнта до активної співпраці підсилює відчуття довіри до автора, продукує стійке усвідомлення єдності, навіть душевної спорідненості.

Таким чином, аналіз/інтерпретація специфіки авторського бачення, осмислення і ставлення як до самого поняття «малоросійство», так і до безпосередньо чи опосередковано пов'язаних із ним постатей і фактів політичної та духовної сфер суспільства дає підстави говорити про спостережливість, інтелектуальність митця, його розвинене історичне чуття та інтуїцію, критичність, провіденційність його поглядів, патріотизм, розвинену громадянську позицію. Політична і моральна принциповість, національна гордість і гідність, настирливе відстоювання власного національного й естетичного інтересу оприявлюють здатність «виховувати історією» та впливати на формування національної ідентичності земляків. Окрім психологічної проникливості, автор демонструє і вміння по-філософськи осягати сенс життя загалом і людського єства зокрема.

Список використаних джерел:

1. Баган О. Інтерпретація російської літератури Срібного віку в есеїстиці Євгена Маланюка [Електронний ресурс] / О. Баган // Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова : [веб-сайт]. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://dontsov-nic.com.ua/interpretatsiya-rosijskoji-literatury-sribnoho-viku-v-esejistytsi-evhena-malanyuka/>
2. Гольник О. О. Міф у художньому світі Євгена Маланюка / О. О. Гольник. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 217 с.
3. Грабовський Сергій. Феномен малоросійства. Ще раз про «ворогів» української незалежності [Електронний ресурс] / Сергій Грабовський // Газета «День». – 2014. – № 87. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/fenomen-malorosiystva>
4. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко : монографія / П. Іванишин. – К. : Академвидав, 2008. – 392 с.
5. Ключок Г. «Малоросійство» Євгена Маланюка і сьогодні / Г. Ключок // Літературна Україна. – 2015. – 14 травня. – С. 10–11.

6. Куценко Л. В. Dominus Маланюк: тло і постать / Л. В. Куценко. – 2-е вид., доповн. – Київ : ВЦ «Просвіта», 2002. – 364 с.

7. Маланюк Є. Малоросійство / Є. Маланюк // Книга спостережень. Проза. У 2-х т. – Т. 2. – Торонто: «Гомін України», 1966. – С. 229–246.

8. Цепа Олександра. Образ автора в поезіях Тараса Шевченка до заслання: монографія / Олександра Цепа. – Кіровоград : ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2014. – 260 с.

Юренко В.Ю.

студентка;

Лебеденко С.О.

кандидат філологічних наук, доцент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

АХРОМАТИЧНІ КОЛЬОРОПОЗНАЧЕННЯ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЕЧОРНОЇ

Творча спадщина сучасних українських письменників містить багату палітру назв кольорів та їх відтінків. Для відображення взаємозв'язків між навколишнім середовищем й емоційним станом ліричного героя письменники зазвичай користуються загальноживаними кольороназвами, а інколи власними авторськими неологізмами-кольоризмами, які залежать виключно від світосприйняття світу автором. При цьому кожна кольороназва, починаючи з традиційних і завершуючи своєрідними авторськими символами, потребує змалювання його ознак і рис, щоб викликати у читача емоційно-оцінні відчуття.

Дослідженням кольоративів в українській мові й літературі займалися такі науковці як І.М. Бабій, О.І. Базик, Н.В. Гаврилук, К.О. Давиденко, Т.С. Коваль, Т.В. Ковальова, Л.Л. Колесникова, А.П. Критенко, С.П. Муляр, С.В. Форманова та багато інших.